

Lutki

ZA KUBŁARKI

4 2008

Rěč spěchowace hry

Galerija wobrazow

(wot 2. žiwjenskeho lěta)

Hdyž smy z pomocu wobrazoweje knihi słowoskład džěči rozšěrili, móžemy jón z tym dale skrućeć, zo powěšnjemy z knihow znate wobrazy do spanskeje stwy. Wšědnje do připołdnišeho spara sej je z džěćimi wobhladamy a wumyslimy sej k nim krótkte stawiznički. Džěći maja tajke so wospjetowace ceremonije rady, čuja so schowane a spomjatkuja sej w tutej přijomnej atmosferje słowa a sady wosebje derje.

Wunamakanje stawiznow

(wot 3. žiwjenskeho lěta)

Wobrazowa knižka abo wěčna kniha móže džěšču wjele wjace posrědkować, hač je w knižnym teksće podate. Za wuwice fantazije džěšća su wumyslene stawiznički k zwobraznjenym předmjetam abo situacijam jara wunošne. Dajće džěčom sej spontanje stronu w knize wuzwolić a powědajće jim stawizničku k wobrazej resp. k wobrazam.

Zběrka wobrazow

(wot 4. žiwjenskeho lěta)

Při wobhladanju časopisow namakaja džěći wěšće wobrazy, kiž so jim wosebje spodobaja. Předewšěm wobrazy zwěrjatow sej rady wobhladaja. Wutřihajće wobraz a zlēpće jón do zešiwka. Bórze budu džěći za dalšimi wobrazami pytać, je wutřihac a do samsneho zešiwka zalēpić. Tak nastanje swójska wobrazowa

knižka, kotraž dawa tójšto nastorkow k powědanju a k dalšim wumyslenym stawizničkam.

Hra ze šalkami

(wot 5. žiwjenskeho lěta)

Wutřihajće z nowin abo časopisow něhdže 30 małych wobrazkow z jednorými motiwami (na př. slónčko, sněhowy muž, atd.). Na blido zestajejće 15 šalkow abo nopaškow w kruhu. Wobroćće šalki na hłowu a schowajće pod kóždej wobrazk. Postajće šalku za start. Nětko trjebaće kóstkku. Najmłódše džěčo smě jako přenje kóstkować. Nakóstkuj na př. dwójku, wotličí wot starta dvě šalce a wobroćí druhu šalku. Džěčo wozmj se w obrazk a powěda k njemu. Šalka wostanje wobročena. Přichodne džěčo nětko kóstkuj a wotličí na šalkach, kiž njejsu hišće wobročene. Tak so w kruhu hraje, doniž njejsu wšitke wobrazki namakane.

Bajkowe wobrazy

(wot 6. žiwjenskeho lěta)

Džěći sedža za blidom a maja před sobu běte łopjeno a barbjenčki. Předčitajće – abo hišće lēpje – powědajće džěčom bajku abo stawizničku. Njeh džěći připódlu moluja. Rezultaty sej potom zhromadnje wobhladajće. Kóždy mały moler njeh k swojemu wobrazej rěči. Najzajimawše su při tym detaile wobrazow. Wobrazy hodža so wupowěsnyć a móža pozdžišo přeco zaso nastork k rozmołwam być.

Džiwaďło hrać

(wot 6. žiwjenskeho lěta)

Planujće z džěćimi džiwaďłowe dopoł-dnjo. Hrajće z nimi znatu stawiznu abo bajku. Čińće to tež raz bjez publikuma a bjez nawuknjeneho teksta. Improwizujće a dajće džěćom sej teksty wumyslić, rekwizity namjetować a wupytać a so potom tež předrasćić. Při tym njetrjebaja džěći jenož kreatiwnne mysle, ale nawuknu tež swoju mimiku a gestiku wotpowědne situacijam zasadžeć.

Džěćaca biblioteka

(wot 6. žiwjenskeho lěta)

Swětły a přečelny rum, w kotrymž namakaja džěći přijomne rōžki z mjechkimi zawkami, křestom, wisatej matu a podobnym, wabi džěći do wobhladowanja knihow. Wotewrjene regale a lochko přistupne kamory hodža so wosebje derje k wuhotowanju džěćaceje biblioteki. Biblioteka hodži so ze swójskeho

składa pěstowarnje runje tak zestajić kaž z knihow gmejskeje biblioteki (hlej str. 20 Lutkow za džěći). Woprašejće so serbsce rěčacych staršich, wowkow a džěďow, hač njebychu džěćom w pěstowarni rady prawidłownje předčitali abo bajki bali. Móžno je, zo sej biblioteku tak zarjadujeće, zo móža sej tež starši knihi na wěstych dnjach z pěstowarnje wupožćić. K lěpšemu přehladej wupožčeneho doporučamy, sej kartaju zarjadować.

Liza liza lizaki

(wot 6. žiwjenskeho lěta)

Předšulske džěći hraja sej rady ze złóžkami a zwukami. Sej pismikowe stawizny wumyslić, njeje lochko, čini pak wulke wjeselo. Tu přikładaj: Lizakec Lizka z Lizowca liza lizaki. Mały Mało Wjelkowski Mato majka mučnu Marku-Madlenku. Zawěšće namakaće hromadže z džěćimi k dalšim pismikam lóštne stawiznički abo sady.

Pokiwky k džětu z literaturu

Wobrazowa kniha

Wo lěpšinach wobrazoweje knihi zhoniće na str. 4 w Lutkach za džěci. Z wobrazowych knihow dóstanjemy nastorki, kiž su wažne za didaktiske džěto w pěstowarni. Prjedy pak hač sej knihu zhromadnje z džěćimi wobhladamy, měli so sčěhowace prašenja wobswětlić:

- Čehodla smy sej runje tutu knihu za swoje džěto z džěćimi wuzwolili?
- Kotry zwisk wobsteji mjez knihu a žiwjenskeje situaciju džěšća?
- Kotry počah ma wobsah knihi k aktualnej situaciji našeje skupiny?
- Kotru wosebitosć ma kniha?
- Na kotre čěžišćo so w rozmołwje a w praktiskim džěle wosebje zložujemy?
- Čehodla smy sej runje tute čěžišćo wuzwolili?
- Na kotre wašnje knihu džěćom spřístupnimo (rozmołwa, rólowa hra, kreatiwne džěto džěci, zběranje materiala, nazorosředki atd.)?

- Kak džěćom wobsah zblizimy? Kotre prašenja stajamy?
- Kak móžemy džěci do džětowego procesa (přihotowanskeho, předčitaniskeho, wuhódnoćeniskeho) zapřijeć?
- Što maja džěci při tutym džětowym procesu nawuknyć a ke kotrym dopóznacam maja přińć (zaměr projekta)?

Wěcna kniha

Nichto so tak wjele a wuraznje njepraša kaž małe džěćo. Wonka w přirodže, pola lěkarja abo při wuchodžowanju – wšudže dóstawaja džěci nastorki za swoje njesćerpne prašenja. Na jich wědylachnosć móžemy derje z wěcnymi knihami k najwšelakorišim temam reagować, kiž su specielnje na džěci wusměrjene. Hižo za starobu wot třoch lět předleža bohaće ilustrowane knihi k temam, kiž zajimam džěci wěstych starobnych skupin wotpowěduja. Wěšće maće w swojich pěstowarnjach

wobšěrnny skład tajkich knihow, z wěsto-
sću pak přewažnje jenož w němskej rěči.
Za předčitanje resp. zaběru z knihu je
trjeba, serbske wobsahi a serbsku termi-
nologiju sej nadžětać, štož je druhdy
prawe wužadnje. Wažne je, sej z džěćimi
zhromadnje knihi wobhladać a wo zwo-
braznjenym so rozmołwjeć. Jenož tak
zwěšćiće, kak derje su džěći wobsah
knihy zrozumili.

Bajkowa kniha

Za džěto w pěstowarni je wažne, zo wu-
pytaće bajki, kiž so ze specifiskimi
problemami wuwia džěsća rozestajeja,
w kotrychž so džěći ze swojimi začučemi
a starosćemi, problemami a radosćemi
zaso namakaja. Tajke temy namakamy
wosebje w bajkach Grimmea bratrow.
Najlěpša metoda džěćom bajki zbližić je,
jim bajki bać. Tak nastawa wosobinski
kontakt mjez powědarjom a připoslucha-
rjom. Při tym móžeće bjezposřednje na
strachi a potrebu džěći reagować. Přez
regulowanje hłosa a intensitu zwuka kaž
tež přez gestiku a mimiku móžeće napja-
tosć stopnjować a začuća džěći wuwabić.
Dajće jim tež móžnosć, sej bajku wupytać
(na př. k narodninam). Tak zwěšćiće, z
čim so tuchwilu wosebje rady zaběraja
a z kotrymi strachami abo problemami
so rozestajeja.

Z pomocu bajki móža džěći tež swoju
kreatiwnosć wuwiać – a to wosebje
derje přez molowanje abo hraće bajki.
Při tym njetrjebaja so džěći ani postow-
nje po originalnej předłoze měć. Z tym
spěchujeće, zo so džěći z najwšelako-
rišimi temami rozestajeja a swoju
fantaziju wuwiaja.

LITERATURNY POKIW

Je trjeba džěćom mnohostronske lite-
rarne dožiwenja poskićeć, zo by so jim
zakładna kompetenca za zeznaće wo-
brazow, za powědanje a pozdžiše
nawuknjenje čitanja sposrědkowała.
Podpěru za tute džěto namakaće w
přiručce za džěćacu literaturu, kotruž
je Freiburgska uniwersita „Carl von
Ossietsky“- wudała. Přiručka wopřija
zakładnu wědu k temje džěćaca litera-
tura, při čimž doporučaja so wšelake
metody zasadženja wubranych knihow
w praksy.

Handbuch Kinderliteratur, Grundwissen für Ausbildung und Praxis

awtoraj: Jens Thiele,
Jörg Steitz-Kallenbach,
Herder Verlag, Freiburg, 2003
ISBN 3-451-28140-6
256 str.
22 €

INTERNETOWE ADRESY K TEMJE

www.kidnet.de (adresy a zwiski
k temam: džěći, młodžina, swójba,
kubłanje a kultura)

www.lesefoerderung.de (pokiwy
k džěćacej a młodžinskej literaturje
a didaktice)

[www.hr-online.de/zuhoeren/stiftung.
html](http://www.hr-online.de/zuhoeren/stiftung.html) (aktualne wozjewjenja k daleku-
błanskim zarjadowanjam we wšitkich
zwjazkowych krajach)

www.bjlonline.de/bulletin.htm (kritiski
měsačnik za džěćace a młodžinske
medije)

Džěcom předčitač – ale kak?

1. Pytajće sej měrne, přijomne městno, hdžež so džěco derje čuje.
2. Wuzwolće za předčitanje přihódnu situaciju, na př. hdyž maće w pěstowarni jenož mału skupinku džěci abo při wotpočowanju džěci. Spytajće předčitanje do wšědneho wotběha pěstowarskeho dnja kruće zakótwić, ale wobkedžbujće tež spontane přeća džěci.
3. Wupytajće knihi wotpowědnje starobje džěci: za mlódše džěci wobrazowe knižki z wulkimi pisanyimi nazornymi ilustracijemi, dlěše stawizny pak za starše džěci, kiž jim w běhu wjacorych dnjow předčitaće.
4. Starajće so wo wotměnu při předčitanju a powědanju: Wupytajće raz fantastiske powědančka, raz wjesote rěčne hry, raz wěcne knihi abo bajki kaž tež knižki z basnjemi, spěwčkami abo hrónčkami.
5. Mějće sčerpnoś ze swojimi připostucharjemi. Njewobhladujće mjezyprašnja jako mylenje, ale jako witany nastork k powědanju. Dopušćće při předčitanju a powědanju fantaziju a přispomnjenja džěci.
6. Přihotujće džěci z krótkej rozmołwu na wobsah knižki resp. stawiznički, basnje atd.
7. Wuzwolće knihi z nazornymi, starobje a wobsahej přiměrjenymi ilustracijemi a jasnym wobrazom písma.
8. Dajće džěcom móžnoś, knihi sobu wupytać. Spytajće, tež hdyž dyrbiće husto zaso samsne knihi předčitać, próstwy małych připostucharjow akceptować.
9. Budžće džěcom z přikładom. Čim časćišo so sami z knihami zaběraće, čim lóšo namakaja džěci přistup ke kniham.
10. Koncentrujće so při předčitanju na tekst. Džěci pytnu, hdyž njejsće z myslimi při wěcy.
11. Bjerće sej po předčitanju čas za rozmołwu k wobsahej čitaneho.
12. Njespytajće telewiziju a knihi přećiwo sebi wuhrawać. Knihi k woblu-bowanym telewizijnym wusyťanjam móža dobry zazběh do čitanja a powědanja być.

Słowniĉk

Njedawno prosychu nas kubłarki wo mały słowniĉk z pomjenowanjami ptaĉkow, kotrež njesu jenož w času ptaĉeho kwasu trĕbne. Slĕdowace ptaĉki su w rjadowaku „Źiwjenski rum łuka“ bliže wopisane, kotryž mŕžeće sej w RCW pod ĉisłom L-0/34/06-1 skazaĉ:

Amsel	kŕs
Blaumeise	mŕdrawka
Buchfink	zyba
Feldsperling	pŕlny wrobl
Gartenrotschwanz	ĉerwjena wopuška
Goldammer	sknadŹ, sknadŹik
Kleiber	pikotaĉ, lĕpjer
Kohlmeise	wulka ĉorna sykorka
Star	škŕc
Steinkauz	kulišk, skalna wiwka
Stieglitz	Źĕihlica
Turmfalke	pustawa
Weiße Bachstelze	Źĕra pliška
Wiedehopf	hupak

Dalše pomjenowanja ptaĉkow:

Adler	worjoł
Ammer	sknadŹik
Auerhahn	hłuchar
Baumfalke	drĕwĉik
Bergfink	ĉeĉer
Birkhuhn	brĕzan
Blaukehlchen	mŕdry roĉk
Brieftaube	listowy hołb
Buntspecht	dypornak
Bussard	busow
Dompfaff, Gimpel	tupifila
Drossel	drŕzna
Eichelhāher	Źkrĕkawa
Eisvogel	brjoħaĉk

Elster	sroka
Eule	sowa
Falke	sokoł
Fasan	baŹant
Feldlerche	pŕlny Źkowronĉk
Graureiher	Źĕra ĉapla
Grünfink	zelena wopuška
Grünspecht	Źołma
Habicht	ĵatřob, Źkraholc
Haubenmeise	choĉołatka
Haubentaucher	roħaĉk
Hausperling	wrobl
Kauz	sowka
Kernbeißer	dłusk
Kiebitz	Źĕejca, kibut
Kolkrabe	rapak
Krāhe	wrŕna
Kranich	Źoraw
Kuckuck	kokula
Lerche	Źkowronĉk
Mauersegler	wurla
Meise	sykorka
Mŕwe	tonuška
Regenpfeifer	piŹĉak
Reiher	ĉapla
Rohrdommel	humpak
Roter Milan	ĉerwjeny milan
Rotkehlchen	roĉk
Sāger	mŕrĉak
Schwalbe	ħastojĉka
Schwan	kołp
Sperber	ptaĉi Źkraholc
Storch	baĉon
Uhu	Źubut
Wachtel	pocpula
Zaunkŕnig	kralik
Zeisig	ĉiŹik
Zilpzalp	cilpcalp

Serbski rumpodich

Pytaće-li krótkodobnje za Waše kubtanišćo serbskorěčneho rumpodicha abo trjebaće serbskorěčnu podpěru při Wašich projektach, wobroćće so na Rěčny centrum WITAJ, tel. 03591/550-418.

Ptači kwas 2009

Serbski ludowy ansambl předstaji swój serbski džěćacy ptačokwasny program „Zabyta sroka“ w Budyskim Němsko-Serbskim ludowym džiwadle pjatk, 23.01.2009, we 8.30 hodž. a w Chróšćanskej Jednoće štwórtk, 29.01.2009 we 8.30 hodž. a w 10.30 hodž. a pjatk, 30.01.2009, w 9.00 hodž.

Dwurěčna knižka wo fachowej konferency

W Rěčnym centrumje WITAJ je wušła dwurěčna knižka „WITAJ – projekt w pěstowanjach Hornjeje a srjedźneje Łužicy – mjezybilanca a zhladowanje do přichoda“. Dokumentacija w septembur přewjedźeneje fachoweje konferency wopřija 15 přinoškow wšelakich awtorow k projektej WITAJ w serbšćinje a němčinje. Myslena je za kubtarki kaž tež za staršich WITAJ-džěći a wšitkich dalšich zajimcow za dwurěčne kubtanje. Knižku dóstanjeće w Rěčnym centrumje WITAJ.

**Žohnowane hodowne swjate dny
a za lěto 2009 strowotu a wjele kreatiwnych
idejow za džěło w pěstowarni
přeje Wam redakcija Lutkow.**

Lutki – 7. lětnik, wuchadźa 4 króć wob lěto
cyłkowne zhotowjenje: Domowina – Zwjazk Łužiskich Serbow z.t.,
Rěčny centrum WITAJ

hłowna zamołwita: Silwija Wjeńcyna
Rěčny centrum WITAJ, Póstowe naměsto 3, 02625 Budyšin,
telefon: (03591) 550-400, e-mail: witaj-bautzen@sorben.com